

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЩОДО ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Природні права людини визнаються світовою спільнотою первинними відносно соціальних прав, адже право людини на життя, здоров'я, материнство тощо визначають саму бутність людства та його подальше існування. Захворювання, що загрожують людській популяції, як то ВІЛ/СНІД, туберкульоз, вірусні гепатити, онкологічні захворювання та інші, набули останнім часом планетарної значущості, а неможливість отримати лікування є серйозним порушенням природних прав хворих людей.

На боротьбу з означеними проблемами спрямована сьогодні пошукова активність більшості провідних науковців та дослідників у медичній та фармацевтичній сфері. Однак, наукова діяльність є складовою ринку знань і технологій, а відповідно, наукові дослідження у сфері охорони здоров'я стають складовою ринку медичних та фармацевтичних послуг.

Науково-технічні розробки, новітні технології, способи лікування, лікарські засоби та інші результати наукової діяльності у сфері охорони здоров'я є об'єктами інтелектуальної власності, що охороняються правом промислової власності як винаходи, промислові зразки або знаки для товарів та послуг. Початок патентування винаходів у сфері медицини та фармації, де-юре проголошуючи пріоритетність інтересів суспільства і закріплюючи відповідність інтересам суспільства та моралі в умовах патентоспроможності, де-факто, сприяв відходу від принципів наукового етосу, в основі якого – людська гідність і пріоритети інтересів суспільства [1, 3]. Охоронний документ на об'єкт інтелектуальної власності надає його власнику виключне право на використання та розпорядження цим об'єктом, що ставить його у монопольне становище на ринку і дає право на свій розсуд проводити ліцензійну та цінову політику, на меті якої стоїть отримання прибутку.

Таким чином постає дві проблеми: з одного боку, лікарські препарати чи саме лікування стають недоступними для всіх людей через свою високу вартість, а з іншого боку результат наукових досліджень, захищений правом інтелектуальної власності, є недоступним для інших науковців, що унеможлиблює подальші наукові пошуки, затримує науковий прогрес, а для сфери медицини це відображується здоров'ї та житті великої кількості людей.

Визначальним у праві інтелектуальної власності є принцип додержання балансу інтересів правовласника та суспільства, але на сьогодні на ринку медичних та фармацевтичних послуг цей баланс порушено у бік правовласників. Відновлення цього балансу потребує втручання державних та наддержавних структур. Існує кілька механізмів захисту суспільного інтересу у сфері охорони здоров'я.

Державна політика щодо інтелектуальної власності у сфері охорони здоров'я спрямована на регулювання доступу населення до лікарських засобів та лікування. Державні важелі впливу полягають у визначенні критеріїв патентоспроможності ліків, способів та методів лікування, інших об'єктів інтелектуальної власності у сфері охорони здоров'я, а також нормативному закріпленні строків дії патенту. Крім того, вагомим заходом державного впливу є примусове ліцензування, що певним чином обмежує права власника патенту, але стоїть на захисті суспільного інтересу та прав хворих людей. Ще одним напрямком державної політики в означеній сфері є запобігання недобросовісній конкуренції та антиконкурентна практика, а також встановлення правил про вичерпання прав на об'єкти патентування [2,18-19].

Основою нормативного закріплення державної політики щодо інтелектуальної власності у сфері охорони здоров'я є угода ТРІПС, у відповідності до якої правові норми закріплюються у національному законодавстві. Так, у ч.2 ст.27 угоди визначено, що держави-учасниці мають право через національне законодавство виключити можливість надання патентно-правової охорони винаходам, які навіть відповідають умовам

охороноздатності, але перешкоджання комерційного використання яких на території відповідної держави необхідно для захисту громадського порядку або суспільної моралі, включаючи охорону життя або здоров'я людей [3, 1].

Механізм примусового ліцензування являє собою значний важіль впливу на ринок фармацевтичних та медичних послуг, який, з одного боку, дозволяє знизити ціни на ліки або отримати від патентовласника дозвіл на виробництво оригінального чи генеричного препарату, але, з іншого боку, жорстка політика щодо обов'язкового ліцензування несе в собі ряд. Так, одна з небезпек полягає в тому, що такі дії будуть перешкоджати проведенню подальших комерційних досліджень для отримання нових препаратів, а також можуть створити несприятливе середовище для інвестицій у інноваційну фармацевтичну промисловість [4, 5].

Отже, баланс інтересів власників патентів та суспільства щодо сфери охорони здоров'я є необхідною умовою збереження людської популяції. Захист природних прав людини є головною функцією держави, для чого існують різноманітні нормативні та адміністративні інструменти. Однак механізм державного впливу на відносини щодо інтелектуальної власності у сфері медицини та фармації має бути виваженим для того, щоб уникнути істотного порушення прав кожного з учасників цих відносин та задоволення потреб населення і розвитку науки та економіки держави.

Перелік літератури:

1. Кашинцева О. Права людини та права інтелектуальної власності крізь призму сучасного наукового етосу // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2012. - №6. – С.3-8.

2. Греков Є., Грекова М. Розвиток права інтелектуальної власності в медичній сфері в аспекті реалізації права особи на доступність лікарських засобів // Право і суспільство. – 2014. - №1. – С.15-22.

3. Угода про торгівельні аспекти прав інтелектуальної власності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/981_018.

4. Donald M. Cameron, R. Scott MacKendrick, Christina Capone. *SettimiCanadian Drug Patent Laws and Regulations* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.jurisdiction.com/patweb09.pdf>.

Ілляшенко А.В. Державна політика щодо об'єктів права інтелектуальної власності у сфері охорони здоров'я// *Інтелектуальна власність: погляд з ХХІ століття* : Збірник наукових праць за матеріалами V Всеукраїнської науково-практичної конференції (15-16 жовтня 2015 р.)/ За заг. ред. О.В.Черевка, О.П.Орлюк. - Черкаси : ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2015. С. 148 - 151.